

10.2. PM – ny organisationsstruktur

Sammanfattning av processen och framtida målbild

I detta dokument sammanfattas organisationsöversynen genom att redogöra för hur processen har sett ut fram till nu, vad som hittills har framkommit och vägen fram till ett förslag om en ny organisation.

1. Beslut om organisationsöversyn

På Studiefrämjandets förbundsstämma 2023 beslutade våra medlemmar i enighet om ett antal strategiska mål där ett av dem var:

Studiefrämjandet genomför en organisationsöversyn med syfte att framtidssäkra och utveckla folkbildningsverksamhet i hela landet.

Till följd av betydande omvärldsförändringar (se nedan) inleddes arbetet med organisationsöversynen hösten 2023. En projektgrupp tillsattes av förbundsstyrelsen som gavs i uppdrag att i nära dialog med organisationen koordinera en utredning om Studiefrämjandets framtida organisering.

2. Processen

Hela organisationsöversynen har genomförts i dialog och med stor respekt för Studiefrämjandets demokratiska grund. En viktig utgångspunkt har varit att översynen är en angelägenhet och ett ansvar för hela Studiefrämjandet. I den löpande processen har ett flertal dialog- och informationsmöten genomförts hösten och vintern 2023–2024. Nyckelgrupper i dialogen har varit:

- avdelningsordföranden,
- medlemsorganisationerna,
- avdelningarnas verksamhetschefer.

Det har även genomförts löpande dialoger och informationstillfällen för medarbetare och fackliga företrädare. Organisationsöversynen har koordinerats av en projektgrupp på riksförbundet, tillsatt av förbundsstyrelsen. Processen har anpassat sig allteftersom återkoppling inkommit genom exempelvis dialogmöten.

3. Utgångsläge

En rad omvärldsförändringar på senare tid har kraftigt förändrat förutsättningarna för Studiefrämjandet och de övriga studieförbunden.

3.1. Nedskärningar av statsbidraget

Statsbidraget till studieförbunden är Studiefrämjandets främsta intäktskälla. I mitten på september 2023 lät regeringen, i sin budgetproposition, meddela att statsbidraget till studieförbunden gradvis kommer att minska åren 2024 – 2026. När minskningen har slagit igenom fullt ut 2026 kommer ca 30 procent av statsbidraget till studieförbunden ha skalats bort. För Studiefrämjandet innebär det en minskning av statsbidraget från 215 miljoner kronor 2023 till 155 miljoner kronor 2026.

Kommunernas och regionernas bidrag till studieförbunden har också minskat kraftigt på senare år, även om det finns lokala variationer.

3.2. Nytt statsbidragssystem

Från och med i år införs ett nytt system för fördelning av statsbidrag mellan studieförbunden. Mycket kortfattat innebär det att varje studieförbund ska göra ett verksamhetsåtagande och i det

ange vad de vill uppnå under kommande treårsperiod. Studieförbunden kommer därefter bedömas i vilken grad de uppnått sina mål och den bedömningen ligger sedan till grund för fördelning av statsbidraget mellan studieförbunden. Det nya systemet kommer att kräva stora insatser för samordning, uppföljning, utvärdering och analys av den verksamhet vi bedriver.

3.3. Ökade krav

Folkbildningsrådet, som fördelar och följer upp statsbidrag till studieförbunden, har på senare år skärpt kraven på uppföljning och kontroll av den verksamhet som rapporteras som underlag för statsbidrag. Förbundsstyrelserna i varje studieförbund är ytterst ansvarig för att pengarna används till det som de är avsedda för.

För Studiefrämjandet får dessa förändringar konsekvenser då kraven ökar samtidigt som bidragen minskar.

4. Samstämmigt och gemensamt

I detta allvarliga läge är det en samstämmig uppfattning att den lokala folkbildningsverksamheten ska drabbas så lite som möjligt av bidragssänkningarna. Våra gemensamma strategiska dokument är tydliga: Det behövs mer och bättre folkbildning i samhället – från norr till söder, för unga och äldre, både i städer och på landsbygden.

Det är mot denna bakgrund som vi nu gemensamt analyserat hur vi på bästa sätt möter de behov som deltagare och föreningar har. Samtidigt ska vi leva upp till de krav och förväntningar som staten, bidragsgivare samt skattebetalarna ställer. Ytterst handlar det om att vi tillsammans gör allt vi kan för att även framåt kunna erbjuda kvalitativ och relevant folkbildning och på så sätt säkra framtida statsbidrag.

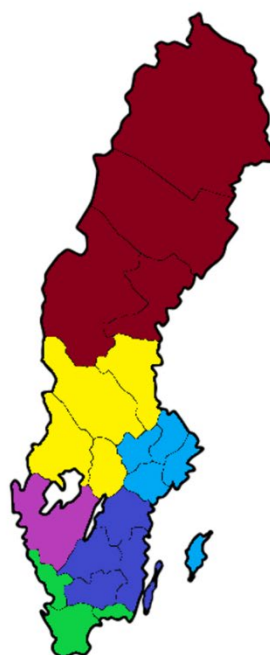
5. Målbild och inriktning

Utifrån den återkoppling som framkommit i dialogmötena och med stöd i de underlag som tagits fram i organisationsöversynen har inriktningen för det fortsatta arbetet successivt stakats ut.

Redan i december 2023, efter flera dialogmöten, var ett tydligt medskick att organisationsöversynen skulle fokusera på att Studiefrämjandet ska förändras, från att vara en organisation med ett antal juridiska personer med eget organisationsnummer till att bli en juridisk person med ett organisationsnummer, indelad i ett antal avdelningar. Det stod också tidigt klart att frågan om hur Studiefrämjandet ska organiseras slutgiltigt ska avgöras av en extra förbundsstämma. Utgångspunkten för en framtida regional indelning har diskuterats och landat i en inriktning med sex avdelningar och ett rikskansli samlat i en juridisk person med ett organisationsnummer.

Förslag: Avdelningar

NORR	MITT	MÅLARDALEN
NORRBOTTEN	DALARNA	STOCKHOLM
VÄSTERBOTTEN	GÄVLEBORG	VÄSTMANLAND
VÄSTERNORRLAND	VÄRMLAND	UPPSALA
JÄMTLAND - HÄRJEDALEN	ÖREBRO	GOTLAND
		SÖDERMANLAND
ÖST	VÄST	SYD
ÖSTERGÖTLAND	VÄSTRA GÖTALAND	SKÅNE
JÖNKÖPING		HALLAND
KRONOBERG		BLEKINGE
KALMAR		

6. Möjligheter och risker

När inriktningen att Studieförbundet samlas i en juridisk person med ett organisationsnummer stod klar, vidtog ett omfattande arbete med att analysera konsekvenserna av inriktningen.

Alla organisationsförändringar innebär både möjligheter och risker. Den mest framträdande risk som diskuterats i processen är att Studieförbundet blir en toppstyrd organisation, där stor makt samlas hos förbundsstyrelsen – och det lokala demokratiska inflytande begränsas.

För att motverka denna risk var ett tydligt medskick från dialogmötena att Studieförbundets lokala förankring i föreningslivet ska finnas kvar, med tydliga, stadgebundna former för demokratiskt inflytande för medlemsorganisationerna på lokal och regional nivå.

En annan risk berör själva folkbildningsverksamheten, att den ska bli alltmer likriktad och centralstyrd, med mindre hänsyn till de lokala förutsättningarna och mindre möjligheter till lokala initiativ.

Studieförbundets gemensamma uppfattning är att även framöver ha ett starkt fokus på lokalt folkbildningsarbete, där vi möter människors och föreningars behov av folkbildning. Behoven skiftar i olika delar av landet, vilket förutsätter en organisation som inte är toppstyrd, utan där det finns stor frihet till lokala vägval och prioriteringar.

Vilka är då möjligheterna med att gå från flera juridiska personer till en?

Den samlade bedömningen är att det är det allvarliga ekonomiska läget som Studieförbundet befinner sig i, så finns det stora ekonomiska fördelar med att samlas under ett organisationsnummer. Under ett organisationsnummer finns det en rad funktioner, framför allt på det administrativa området, som kan effektiviseras. Det handlar också om att minimera kostnaderna och samtidigt leva upp till de krav på nationell utvärdering, analys och uppföljning som det nya statsbidragssystemet innebär men även de ökande kraven på kontroll av statsbidragets användning.

Det finns även en fördel i att jämna ut de kapacitetskillnader som finns mellan avdelningar, så att vi gemensamt på ett klokare sätt kan dra nytta av den stora kompetens och de erfarenheter som finns i organisationen.

Vidare öppnar förändringen för en ny och mer verksamhetsnära roll för de regionalt förtroendevalda. Det juridiska ansvaret och arbetsgivaransvaret i nuvarande avdelningsstyrelser uppfattas av många i dagsläget som betungande, och gör det ibland svårt att rekrytera förtroendevalda. En förändring i ansvar öppnar möjligheter till ett större fokus på den lokala folkbildningsverksamheten och samarbetet med lokala medlems- och samverkansorganisationer.

Grundtanken är att framåt samordna det som låter sig samordnas, och låta bli där lokalt självbestämmande är bättre.

7. Förbundsstyrelsens inriktningsbeslut och beslutet att kalla till extra stämma

Förbundsstyrelsen beslutade i februari, efter dialog med avdelningarnas ordförande, att kalla till extra förbundsstämma den 13 juni 2024. Stämman föreslås fatta beslut om stadgar för organisationen, inklusive organisering i ett gemensamt organisationsnummer, med inriktningen att eventuella förändringar ska träda i kraft från 1 januari 2025.

8. Det demokratiska inflytandet i framtiden – förslag till nya stadgar

En tydlig inriktning för organisationsöversynen är att Studiefrämjandet ska förbli en demokratisk organisation. En central uppgift i det är att slå fast former för hur ett reellt lokalt och regionalt inflytande och påverkan kan uppnås.

Den demokratiska grunden för Studiefrämjandet slås fast i det förslag till nya stadgar som bilagts ärendet. Stadgeförslaget har tagits fram utifrån det som framkommit i de dialoger som genomförts under processens gång, där även samtal om viktiga vägval genomförts och resultatet av dessa har sedan blivit utgångspunkter för stadgeformuleringarna. Ett tydligt medskick från dialogmötena har varit att behålla så mycket av nuvarande skrivningar som möjligt.

De viktigaste vägvalen samt nya delar i stadgarna:

- Minst en representant för varje var och en av de sex avdelningarna ska ingå i förbundsstyrelsen.
- Varje avdelning håller årligen ett avdelningsårsmöte, med representanter för lokala och regionala medlemsorganisationer.
- Avdelningsmötet utser ett avdelningsråd och en valberedning. Vid stämмоår utser avdelningsårsmötet ombud och beslutar om motioner till förbundsstämman.
- Avdelningsrådet medverkar i beredning av bland annat verksamhetsplan och budget för avdelningen samt rekrytering av chef för avdelning. Avdelningsrådet har en rådgivande roll till chef för avdelningen och till avdelningens representant i förbundsstyrelsen.
- Varje enskild deltagare samt lokala och regionala medlemsorganisationer kan motionera direkt till förbundsstämman via avdelningsårsmötet. Avdelningsårsmötet beslutar huruvida motionen ska verkställas inom avdelningen, vidareändas via avdelningsrådet till förbundsstämman eller avslås.

Avdelningsrådet kan därmed liknas med nuvarande avdelningsstyrelse, men utan det formellt juridiska ansvar som följer av nuvarande avdelningars status som juridiska personer.

Givet förslaget till ny organisationsstruktur följde ett behov av reviderade arbetsordningar för valberedningar. Arbetsordningarna för valberedningarna grundar sig även de från dialogerna som genomförts under processen och presenteras i separata bilagor.

9. Slutligen

Bland medarbetare och förtroendevalda finns engagemang, kunskap och ett stort hjärta för Studiefrämjandet. Våra gemensamt beslutade styrdokument – stadgar, Strategi 2131 och Strategiska mål – visar vägen för hur Studiefrämjandet vill göra skillnad, för enskilda människor, föreningar och för samhället i stort. Att forma en organisation som på bästa sätt kan ta sig an denna uppgift är vårt gemensamma ansvar.

Som demokratiskt studieförbund har Studiefrämjandet framtiden i sina egna händer.